

A FRANCIA ÁLLAMI ALKALMAZOTTAK SZAK- SZERVEZETI MOZGALMA.¹

A francia társadalmi mozgalmak a legnagyobb ellenmondásokkal vannak telve, a legmélyebb ellentétek között mozognak. Politikai bátorság és forradalmi szellem dolgában nincs senki, a ki a francia munkássággal vetekedhetnék. Olyan nyílt és gyilkos antimilitarista propaganda, a minőt Hervé és társai üznek ma a világ egyetlen országában sem lehetséges. Gazdasági és szociálpolitikai alkotások terén ellenben igen sok szempontból még a legelmaradottabb országok is felülmúlják a harmadik köztársaság eredményeit. Így például a vasárnapi munkaszünetet, a mely jól-rosszul nálunk már 16 év óta megvan, Franciaországban csak a múlt hónapban, 1906 augusztusában iktathatta törvénybe a francia szenátus és a törvény végre hajtása még el sem kezdődött. Vagy hogy más példára mutassunk rá: tavaly közölt Jaurès újságja, l'Humanité csodálkozó, magasztaló ismertetéseket a mi gyermekvédelmi törvényeinkről és intézményeinkről, a melyeket szinte elérhetetlen eszményként állított a francia szocialista és radikális polgári társadalom elé. A munkásság tisztán gazdasági követeléseinek szempontjából is sok meglepő dolgot tapasztalhatni. A nagy politikai szabadság mellett, a melyben a munkásságnak kétségtelenül

¹ Ezen ismertetés alapjául szolgált: 1. J. Paul—Boncour: *Les Syndicats de Fonctionnaires*. Preface d'Anatole France.

Azonfelül:

² Barthou: *Rapport fait au nom de la Commission du travail chargée d'examiner les propositions de loi tendant à modifier la loi du 21. mars. 1884.*

³ Georges Gahen: *Associations et Federation de Fonctionnaires*. Revue bleu 17. juin. 1905.

⁴ Emile Glay cikkei l'Humanité): *Le syndicalisme universitaire.*

része van, igen különös, hogy a munkaidő alig csökken. A forradalmi szakszervezetektől megindított nagy mozgalom a nyolc órai munkaidőért, a melyet már 1906 május elsején meg akartak valósítani, majdnem teljesen sikertelenül végződött. Az amerikai munkáshivatal 1904 júliusában pontos statisztikai felvételeket eszközölt több állam egyes iparágaiban szokásos munkaidőre nézve.¹ E felvételek, a melyek Belgium, Franciaország, Németország, Anglia és az Egyesült-Államok tizenhárom iparágára terjedtek ki, azt mutatták, hogy 1890—1903 között Franciaországban a legnagyobb a munkaidő és a legkisebb a munkaidő aránylagos csökkenése. Az átlagos heti munkaidő órákban számítva volt:

	Franciaország	Németország	Anglia	Egyesült-Államok
	<i>Kőműveseknél:</i>			
1890	63	59,75	52,67	53,22
1900	63	56,50	51,83	49,32
1903	63	56,50	51,83	47,83
	<i>Ácsoknál:</i>			
1890	60	59,41	52,67	55,94
1900	60	55,47	50,17	51,86
1903	60	55,30	50,17	49,41

De ilyen visszamaradt vonások mellett vannak a munkásmozgalomnak tisztán gazdasági és szociálpolitikai területén is olyan jelenségek, a melyek minden más európai államban lehetetlenek, a melyek másutt mindenütt csak a jövő, még hozzá a távoli jövő zenéje. Ilyen része például a francia munkásmozgalomnak a minden rendű és rangú állami tisztviselők szakszervezeti mozgalma, a mely mind nagyobb méreteket ölt, s a mely mellett vagy ellen az idén választott radikális képviselőházban kétségtelenül igen heves csatározások folynak majd.

A francia állami tisztviselők, alkalmazottak és munkások, még pedig az állami igazgatás legkülönbélebb ágaiban szakszervezeti alapon kívánnak szervezkedni. Ott találjuk azok között, a kik élni kívánnak a szakszervezetekről szóló 1884-iki törvény nyújtotta előnyökkel és jogokkal: a tanítókat, posta-, távírda- és telefon-kezelőket és építőket, fináncokat, vámhivatalnokokat, a híd- és közútépítési alkalmazottakat, útkaparókat, csatornatisztítókat, kikötői és arzenáli munkásokat, valamint

¹ Idézi K. Kautsky: Republik und Socialdemokratie in Frankreich. Die Neue Zeit. XXIII. évfolyam. I. 441.

az állam vagy község ipari vállalatainak munkásait és hivatalnokait. Az állam mindezen proletárjai érzik összetartozandóságukat a magántőke rabszolgáival s tudják, hogy csak ugyanazon harci eszközökkel küzdhetnek ki a maguk számára jogokat, mint az a munkásság, a melynek nem az állam a munkáltatója.

A különféle állami alkalmazottak egyesületei a Dreyfus-affaire és a kongregációk ellen folyt nagy harcok idején keletkeztek, mikor a kormánynak szüksége volt minden ember támogatására és mikor e támogatás megnyerésére szívesen tett, ha kellett, engedményeket is az állam. Ebben az időben (1902) nemcsak eltúrta a kormány az állami iparvállalatok munkásainak szervezkedését, hanem a hadügyminiszter (André) és a tengerészeti miniszter (Pelletan) egyenesen utasították a katonai és tengerészeti hatóságokat, hogy tárgyaljanak az alárendeltjeiktől, kikötői és arzenáli munkásoktól alkotott egyesületekkel. Ugyanekkor keletkezett Franciaország és Algéria középítési, vízszabályozási és útépitési alkalmazottainak szövetsége, a mely hatvanezer embert csoportosított. Nyomukban jártak a tanítók, a kik minden megyében megalkották az ő »Amicales«-jaikat, a melyek mindjárt kezdettől fogva rendkívül radikális szellemben működtek. Az így megalakult, az állami igazgatás legkülönbözőbb ágazataira kiterjedő szövetségek legtöbbször egymás között is kereste és megtalálta a kapcsolatot s megalkotta »A polgári állami alkalmazottak szakszerű egyesületeinek (associations professionnelles) általános Szövetségét«, a melyhez 1905 áprilisában már körülbelül 90,000 állami alkalmazott tartozott.¹ E szövetség célja alapszabályai szerint kifejleszteni az összetartozás érzését, a mely mind erősebben fűzi egymáshoz a különböző munkásokat, megvédeni az egyes csoportok közös anyagi és erkölcsi érdekeit, valamint egyes tagjainak emberi méltóságát. Oly kérdésekben, a melyek csak saját igazgatási ágára vonatkoznak, minden egyesület megőrzi autonómiáját. De a közös vagy általános érdekű kérdésekre vonatkozó határozatok a Szövetség minden egyes csoportjára nézve kötelezők.

Látnivaló, hogy itt egy új hatalmas társadalmi szerv képződött, a melynek igen nagy és mély hatásai lesznek az egész államéletre. Ám az állami alkalmazottak mindevvel nem

¹ Georges Cahen: Associations et Federations de fonctionnaires. Revue bleu 17. juin. 1905.

elégedtek meg, hanem egyesületeiket és szövetségüket szakszervezetekké akarták átalakítani. Hogy a különbségeket egyesület és szakszervezet között kellően méltányolhassuk, meg kell említeni néhány szóval a francia egyesülési jog két alapvető törvényét: az 1884-iki Waldeck-Rousseautól alkotott szakszervezeti és az 1901-iki Combes-féle egyesülési törvényt. Az állami alkalmazottak egyesületei az 1901-iki törvény alapján keletkeztek; gyakorolhatják az ezen törvényben biztosított jogokat, a melyek azonban szűkebbkörűek és kevésbé biztosítottak, mint a melyekkel a szakszervezeteket ruházta fel az 1884-iki törvény. Az 1884-iki törvény alapján álló egyesületek nem függenek a mindenkori kormányoktól, a politikai pártok ingadozásától. Fel vannak ruházva korlátatlan birtokképeséssel, vagyont gyűjthetnek, örökségeket, adományokat fogadhatnak el, ingatlanokat szerezhetnek, joguk van beavatkozni a munkások és munkáltatók között támadt gazdasági összeütközésekbe.

A tanítók szakszervezetei például kiadhatnának vagy kiadathatnának könyveket, a mitől most el vannak tiltva s így véget vethetnének a tankönyvuzsorának. A nyugalomba vonult tanító, tisztviselő továbbra is tagja maradhatna az 1884-iki törvény alapján a szakszervezetnek s érdekeinek istápolására, felvirágoztatására fordíthatná szabad idejét, tapasztalatait, függetlenségét. Joga volna a szakszervezetnek beavatkozni az egyes hatóságok és a szakszervezeti tagok között támadt ellentétekbe, ellenőrizni az áthelyezéseket, előléptetéseket stb.

Ma mindezeket a jogokat vagy egyáltalán nem, vagy csak feltételesen és szűk körben gyakorolhatják az 1901. törvény alapján álló egyesületek. Azonfelül nem csatlakozhatnak a munkásbörzékhez, pedig ezek a gazdasági munkásmozgalom gyűjtőpontjai. A melyik tanítói vagy tisztviselői egyesület a közhatalom visszaélése ellen tiltakozik, a melyik mozgalmat indít valamely testületi érdek védelmezésére vagy valamely hatósági rendszabály ellen, mindig ama veszedelmet idézheti fel, hogy a kormány mint olyat, a mely túllépte törvényben biztosított jogkörét, feloszlatja. Fölöttébb érthető tehát, ha az állami tisztviselők elkezdték kiterjesztőleg magyarázni az 1884-iki törvényt és megszerezni egyesületeik számára annak előnyeit. De viszont érthető az is, hogy az állami alkalmazottak egyesületeinek ilyen irányú fejlődése a legnagyobb félelmet és retteget keltette az egész polgárságban, a radikálisban épúgy, mint a konzervatívban. És ettől a pillanattól kezdve a kormány és

az uralkodó polgári pártok jóakarata, a mely eltúrte, sőt elősegítette az egyesületek megalakulását, nyílt ellenségeskedéssé alakult át. Az 1884-iki szakszervezeti törvény reformálására már régebben készül a francia törvényhozás s a nagy harc most a körül dül: kiterjesztessék-e az a törvény az állami alkalmazottakra is, avagy pedig nem. A törvény reformálására kiküldött bizottság előadója Barthou, a mostani Sarrien-kabinet kereskedelmi minisztere volt. Rendkívül tanulságos és érdekes jelentésének következménye gyanánt a mellett foglalt állást, hogy a szakszervezkedés joga kiterjesztessék azon állami alkalmazottakra, a kik nem gyakorolnak semmiféle közhatalmat (*ne déténant aucune portion de la puissance publique*). Barthou okoskodása szerint egészen más jogai vannak az igazságszolgáltatató államnak az ő alkalmazottaival szemben, mint például a gyújtót készítő államnak. A Barthou-féle jelentés megakartá adni a kért jogot a tanítóknak, posta- és távíró alkalmazottaknak stb. Ezzel szemben a francia kamara 1905 november 8-iki ülésén már kifejtette a konzervatív felfogást az akkori radikális minisztérium feje, Rouvier, a ki kijelentette, hogy sohasem fog beleegyezni abba, hogy esküt tett állami alkalmazottak megkapják a szervezkedés és így a sztrájk jogát. A mai Európa legerősebben központosított államában a tisztviselőknek ez a szervezkedése a *közigazgatási federalizmust* jelentené a konzervatívok szerint. »Hajdan a nemzetet külön-külön tartományokra osztották — írja Le Temps 1905 nov. 29.¹ — most pedig a közhatalmat, a nemzeti akaratot akarják szétosztani ezen nagy testületek között. Ezek a nagy testületek a régi uralom rendi szervei helyére kerülnek, a melyek ellen hiába küzdött századokon keresztül a királyi abszolútizmus és a melyeket csakis a forradalom tudott megtörni«. Az állami tisztviselők szervezkedése a közhatalom legjelentékenyebb részét átruházza a kormányról és a képviselőházzal a szervezetekre.

Azóta Barthou megváltoztatta álláspontját és a szakszervezkedésnek, valamint a sztrájknak jogát csakis az állami üzemek munkásainak akarja megadni. Kizárja ellenben a tanítókat, posta-, távírda- stb. alkalmazottakat.

A milyen félelmetesnek látszik ez a fejlődés a mai társadalmi rend oszlopainak, épen olyan örvendetes és kívánatos azokra, a kik nem hisznek a mai társadalmi rend örökké-

¹ Idézve J. Paul—Boncour művében 26. lap.

valóságában, sőt kívánatosnak vallják mielőbbi pusztulását. És ha jól megfigyeljük, akkor ebben a szervezkedésben az új állam egyik még keletkezőfélben lévő szervét ismerhetni fel. Ebben a mozgalomban jut kifejezésre ama ellentét, a mely az állítólagos demokratikus berendezkedések és az állam mindenhatósága között fennáll. Ez a mozgalom halálos sebet ejt az állam középpontosított régi fogalmán. A differenciálódott, demokratizált és decentralizált közszolgálatok foglalják majd el a régi hierarchikus, középpontosított és a politikai többségek zsarnoki és megrontó befolyásának mindig engedő közszolgálatokat. Ha az egyes közigazgatási ágak tisztviselői szervezve lesznek, mint hatalmas autonóm szervek kerülnek majd szembe az állammal, a mely hosszabb, vagy rövidebb küzdelem után kénytelen lesz ez új erővel számolni és kibékülni. A hatáskörök elkülönülése, a modern államok ezen egyik legjellemzőbb vonása, nagy lépést tesz majd előre evvel. Az államé marad az ellenőrzés joga, a melyet az egész nemzet nevében fog gyakorolni. A szakszervezetekben tömörült tisztviselők pedig maguk fognak örködni, hogy érdekeiket kielégítsék, a szerzett jogokra fognak hivatkozni az egyének jogtalan kedvezésével szemben, maguk fogják meghatározni járandóságaik összegét, valamint az előléptetéseket is. A mai hierarchikus és középpontosított államnak a tökéletes ellentéte lesz ez az állam, a melyben az egyéni szabadság növekedése és az állami mindenhatóság csökkenése lesz az új rendnek egyik legjellemzőbb bizonyítéka.

De nemcsak maguknak a tisztviselőknek érdekes e szervezkedés útján decentralizálni az államhatalmat, hanem magának a demokratikus államnak, a fejlődni, haladni akaró államnak is. A gazdasági fejlődésnek a nyugati nagy államokban elért foka számos üzemet már egészen középpontosított s ezekre nézve már elérkezett az államosításnak vagy társadalmosításnak az ideje. Ezen nagy magán monopóliumok államosításának *elvé* ellen ma már csak a manchesterizmus megrögzött és semmiből sem okuló hívei foglalnak állást, a kik az állami be nem avatkozás elvét fétisként imádják még ma is. A mai gazdasági rend tisztább fejű, világosabban látó védelmezői nem a társadalmosítás vagy államosítás elve ellen harcolnak, sőt azt helyesnek és kívánatosnak ítélik. Hanem a keresztülvitel lehetőségét vonják kétségbe.

Főbb érveik a következők:

1. A nagy üzemek társadalmasításának legbuzgóbb követői egyúttal a mai államnak legelkeseredettebb harcosai. Ezek a ma neki jutó feladatok elvégzésére is alkalmatlannak mondják az államot. Mai hatalmát is már túlságosan nagyra ítélik óa politikai téren egész harcuk ezen állam hatalmának csökkentésére vagy visszaszorítására irányul. Nem áll-e ellentétben ezen törekvéssel az a másik követelésük, hogy az állam vegye át a nagyüzemeket, a mikor pedig ennek szükségképeni következménye az állam hatalmának óriási növekedése lesz. Nyomósabbá teszi ezen érvet, hogy hangoztatói hivatkoznak a szocialisták azon tanára, hogy a politikai hatalom csak következménye a gazdaságnak. Tehát a szocialisták félkezükkel korlátozzák az állam politikai hatalmát, a másikkal pedig olyan gazdasági erők urává teszik, a melyek szükségképen megnövelik politikai hatalmát is.

Másik nem kevésbé súlyos érvük így szól:

2. Az állam maga kezeli a nagyüzemeket. E kezelést tisztviselőire, alkalmazottaira bizza. Már most mi érdeke van az állami alkalmazottnak azon üzem felvirágoztatásában, a melynek esetleges gyümölcseiből neki nem jut? Semmiféle érdeke sincs, mondják. Ma is állami hivatalokban, a hol a számlátrán amúgy is megy mindenki felfelé, dolgoznak a legkevesebbet, de a legrosszabbul is. Ugyanez fog bekövetkezni a nagyipari vállalatoknál is, mihelyt az egyénileg érdekelt emberek kezéből az államéba kerül. A mérnök nem igen törí magát majd, hogy a gépeket tökéletesítse, az igazgató, hogy az üzem kereskedelmi részét fellendítse és így tovább.

E két súlyos és komoly ellenvetésre kielégítő feleletet éppen a cikkünkben tárgyalt mozgalom ad.

A leggyakoribb érv, a melylyel a szocializmus ellen hadakoznak az, hogy diadalmaskodása az állam hatalmát annyira megnövelné, hogy befellegzenék az egyéni szabadságnak. És nem egyszer olvashatni azt az okoskodást, hogy a szocialisták a nagy monopóliumok, vasutak, bányák stb. megváltását már ma sürgetve, csak növelik annak az államnak a hatalmát, a mely ellen pedig a legkeseredettebb harcot folytatják. Íme, itt van az állami tisztviselők szakszervezeti mozgalmasában egy kitűnő fegyver, a mely az elnyomó államtól elveszi a legveszedelmesebb, leg-hatásosabb eszközöket: az egész hivatalnoksereget. És különös, hogy ennek a mozgalomnak a jövő állam szabadságát már előre elsírató burzsoák a legvadabb és legelszántabb ellenfelei,

ellenben a jövődő állítólagos szolgásgának megteremtői: a szociáldemokraták a leglelkesebb pártolói és elősegítói. A jövődő állam igazi és mély népnevelésén kívül, a mely szabad embereket és nem meghunyászkodó alattvalókat fog nevelni, éppen ez: a közszolgálatok federatív szervezete lesz a legnagyobb biztosítéka a szabadságnak. Mert ez a szervezet ugyanannyira gyöngíti az állam politikai hatalmát, a mennyire a gazdasági középpontosítás növelni fogja. így teremti meg a fejlődés természetes menete az új szükségletek új szerveit, így gondoskodik az egyik oldalon növekedő súlynak a másik oldalon való ellensúlyozásáról. Természetesen: a mai államnak nem lehet a gazdasági javak összességét kezébe adni, mivel ez a tökéletes politikai és gazdasági abszolútizmust eredményezné. A milyen mértékben halad a gazdasági fejlődés, olyan mértékben változik meg az állam politikai szerkezete is. Igen jellemzően és világosan fejezi ki ezt a gondolatot Vandervelde:

»Nagy tévedés azt hinni, hogy a kollektivizmus csak a termelési eszközök társadalmasításából áll. Ha ez igaz volna, akkor a nagy pénzügyi intézetek zsarnokságát nem volna érdemes becserélni a kormány zsarnokságáért. A ki a mai államra akarja ruházni azt a sokféle tevékenységet, a mely a vállalatok fokozatos társadalmasításával velejár, az tulajdonképpen a hadtestparancsnokokra bízna a gyárak igazgatását, az egyetemek vezetését, a múzeumok fenntartását és könyvtárak alapítását. A kapitalista állam célja az emberek kormányzása. E végből szüksége van központosított hatalomra, erőszakos miniszterekre, fűtyszóra engedelmeskedő tisztviselőkre. A ki kiterjeszti hatáskörét, az nagy kaszányát teremt.

Evvel szemben a kollektivista államnak a dolgok adminisztrálása lesz a célja. Evégből decentralizált szervezetre lesz szüksége, tanult és gyakorlati emberekre, olyan ipari erőkre, a melyektől spontán és kezdeményező munkát fog várni.«¹

A társadalmi fejlődésnek két iránya már ma tisztán felismerhető: a nagyipar immanens ereje, hogy közszolgálatá alakuljon át: ez az egyik, a másik evvel ellentétes: a mai közszolgálatok törekvése, hogy nagyobb autonómiára, nagyobb cselekvési szabadságra tegyenek szert.

A második érvre sokkal rövidebb feleletet adhat az okoskodás, de sokkal kielégítőbbet a tények. A munkakedv meg-

¹ Vandervelde et Destrée: Le Socialisme en Belgique. 293. lap.

csappanását, az egyéni kezdeményezés eltűnését valóban meg kell gátolni. Kérdés csak az, lehetséges-e ez? Az állami szervezetnek a tisztviselők szakszervezeti mozgalma folytán való átalakulása által ez a sajnálatos tünemény meggátolható.

Mihelyt az állami alkalmazottak, egy-egy állami üzem személyzete egy bizonyos fokú autonómiára, függetlenségre tett szert, akkor már igen nagy érdeke van, hogy jó karban tartsa az üzemei; és hogy felvirágoztassa. Ez az érdeke pedig annál nagyobb lesz, minél nagyobb beleszólásuk lesz az alkalmazottaknak a jövedelem eloszlásának, a béreknek megállapításába, az előmenetelbe.

De még világosabban cáfolják ezt az ellenvetést a tények. Új-Zeeland, a szociális csodák országa, már sokat megvalósított abból, a miről a mi öreg világrészünkben még mindig vitatkoznak az emberek. Métin könyvében: *Le socialisme sans doctrine* egész seregét sorolja fel az érdekesnél érdekesebb példáknak. Új-Zeelandban maga az állam a legnagyobb földbirtokos, a legnagyobb ipari munkáltató is, a ki az összes munkásoknak a felét foglalkoztatja, és az állam az egyedüli vasúti vállalkozó. Ezenfelül felállított egy állami bankot, a mely alacsonyabb kamattal ad pénzt, mint a magánosok s így majdnem államosította a hitelügyet. Nagy állami életbiztosítást, rendezett be, általánosan kötelezővé tette a munkásnyugdíjakat, kötelezővé és ingyenessé a népoktatást. Az az érdekes és jellemző ez intézmények legtöbbszörénél, hogy nem közvetlenül függenek az államtól. Szerenésés módon egyesítik a magánvállalat és a kollektív termelés előnyeit. Például: Új-Walesben megszüntették a vasúti minisztériumot és a vasutak igazgatását három biztosra bízta. »Nem tartoznak a minisztériumhoz és nem a politikusok közül választották Őket. A kormány nevezi ki, de nem hívhatja vissza őket, sem nem módosíthatja fizetésüket. Csak a parlamentnek van ehhez joga«.¹ A kormánynyal szemben való függetlensége kikapcsolja a bürokratikus elemet a bizottságból. De viszont általa való kinevezése, valamint az egész személyzetnek a nyereségben való részesedése és a fölös haszonnak közcélokra való fordítása: az állami összetartozás gondolatát viszi bele az üzletbe. A bizottság működése óta a szállítás olcsóbb lett, a személyzetet jobban fizetik, a közlekedés jobb és gyorsabb lett. Az

¹ Métin, id. munka 247.

új-walesi vasutak az egyedüliek a világon — írja Métin — a melyek a beléjük fektetett tőke kamatait meghozzák.

Magában Új-Zeelandban az életbiztosítás van az állam kezén és ugyanolyan a szervezete, mint az új-walesi vasutaknak. Métin szerint harminc éves a kormánynek ez a vállalkozása. Az egész államban 75,692 életbiztosítást kötöttek; s ebből 37,848-at az állami életbiztosító intézet. Az államnál biztosított összeg 9 millió font sterling, az összes magántársaságoknál biztosított összeg ellenben tíz millió font. E nagy üzletek minden jövedelmében osztozik az egész közönség, s nem egyesek javára szolgál ez.

Mindezen példák világosan mutatják, mennyire alaptalan az az aggodalom, a mely az ipar termelő erejének csökkenését félti a nagyipari üzemek államosításától akkor, ha ezen államosítással karöltve, párhuzamosan halad az állam nagy és mélyreható decentralizálása, a politikai szervezetnek a gazdasági struktúra változásával lépést tartó átalakulása.

Ennek az átalakulásnak egyik igen figyelemreméltó tünete a francia állami tisztviselők szakszervezeti mozgalmá. Megint egy sugara ez a jövő napnak, a mely diadalmas erejével áthatol az ismeretlenség, tudatlanság és rosszakarat sűrű köd felhőjén.

Kunfi Zsigmond.